

ANTONIO TIZZANO

FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA

Az ismertetés napja: 2006. április 27.¹

1. Az EK 234. cikk alapján az Audencia Provincial de Madrid (Spanyolország) (a továbbiakban: Audencia Provincial) 2005. február 15-i végzésével a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv² (a továbbiakban: irányelv) értelmezésére vonatkozó előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordult a Bírósághoz.

I – Jogi háttér

A – *A közösségi jog*

A 93/13 irányelv

2. Az Audiencia Provincial különösen arra keresi a választ, hogy a 93/13 irányelv szerinti fogyasztóvédelmi rendszer értelmezhető-e akképpen, hogy a választottbírói ítélet ellen benyújtott kereset elbíráló nemzeti bíróság hivatalból vizsgálhatja valamely tisztességtelennek ítélt választottbírói kikötés jogellenességét, különösen akkor, ha a fogyasztó nem a választottbírói eljárás során, hanem csak a jogorvoslati eljárást megindító iratban hivatkozott először erre a hibára.

3. „A belső piac létrehozásának megkönnyítése” és a „fogyasztók hatékonyabb védelme” érdekében (hetedik, nyolcadik és tizedik preambulumbekzdés) az Európai Unió Tanácsa jóváhagyta a 93/13 irányelvet.

4. Az irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében:

„Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.”

1 – Eredeti nyelv: olasz.

2 – HL L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.

5. Az irányelv 4. cikkének (1) bekezdése előírja:

„A 7. cikk sérelme nélkül, egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegét azon áruk vagy szolgáltatások természetének a figyelembevételével kell megítélni, amelyekre vonatkozóan a szerződést kötötték, és hivatkozással a szerződés megkötésének időpontjában az akkor fennálló összes körülményre, amely a szerződés megkötését kísérte, valamint a szerződés minden egyéb feltételére vagy egy olyan másik szerződés feltételeire, amelytől e szerződés függ.”

6. Az irányelv 6. cikkének (1) bekezdése ekként rendelkezik:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekből az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve [...]”

7. Ezen túlmenően az irányelv 7. cikke előírja:

„(1) A tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását.

(2) Az (1) bekezdésben említett eszközök olyan rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek lehetővé teszik, hogy a nemzeti fogyasztóvédelmi jogszabályok szerint jogos érdekekkel rendelkező személyek vagy szervezetek eljárást kezdeményezzenek a vonatkozó nemzeti jogszabály értelmében bíróság vagy illetékes közigazgatási hatóság előtt annak megítélésére, hogy a fogyasztókkal kötendő szerződésekben általános használatra kidolgozott szerződési feltételek tisztességtelenek-e, valamint megfelelő és hatékony eszközökkel élnek azért, hogy megszüntessék az ilyen feltételek alkalmazását.”

8. Végül fel kell hívni a figyelmet, hogy a 93/13 irányelv melléklete tartalmazza azoknak a feltételeknek a jelzésszerű felsorolását, amelyek tisztességtelennek tekinthetők. Ezek között a melléklet 1. pontjának q) alpontja azokra a feltételekre vonatkozik, amelyek tárgya vagy hatása az, hogy:

„kizárják vagy gátolják a fogyasztó jogainak érvényesítését peres eljárás kezdeményezése vonatkozásában, vagy más jogorvoslati lehetőség igénybevételeiben, különösen arra kötelezve a fogyasztót, hogy csak jogszabályi rendelkezések által nem kötött döntőbíró-sághoz fordulhat, jogtalanul korlátozva a rendelkezésére álló bizonyítékokat, vagy olyan bizonyítási terhet róva a fogyasztóra, amelyet az alkalmazandó jog értelmében rendesen a másik szerződő félnek kellene viselnie.”

B – *A nemzeti jog*

A tisztességtelen feltételekre vonatkozó spanyol szabályozás

9. A 93/13 irányelvet az 1993. április 13-i 7. sz. törvény ültette át a spanyol jogrendbe³.

10. A fent említett törvény 8. §-ának (2) bekezdése előírja:

„Semmisen különösen a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott olyan tisztességtelen általános feltételek, amelyeket az 1984. július 19-i 26/1984. sz. törvény⁴ 10a. §-a és első kiegészítő rendelkezése határoz meg [...]”

11. A 26/1984. sz. törvény 10. és 10a. §-a határozza meg „a tisztességtelen feltétel” fogalmát. Ezen túlmenően e törvény első kiegészítő rendelkezésének 26. pontja egyér-

telműen meghatározza, hogy tisztességtelennek tekintendő „a fogyasztási ügyekkel foglalkozó választottbíráskodástól eltérő választottbíráshoz fordulásra való kötelezés, kivéve a valamely sajátos ágazatban vagy egyedi esetben jogszabályi rendelkezések által létrehozott választottbíráóságokat”.

A választottbíráskodásra vonatkozó spanyol szabályozás

12. Az alapügy tényállásának keletkezése idején a választottbírási eljárást az 1988. december 5-i 36/1988. sz. törvény⁵ szabályozta.

13. A jelen ügy szempontjából különösen e törvény 23. §-át kell megemlíteni, amely ekként rendelkezik:

„(1) A választottbírási döntéssel szemben a választott bírák objektív hatáskörének hiánya, választottbírási kikötés hiánya, semmissége vagy érvénytelensége okán emelt

3 – Az általános szerződési feltételekről szóló törvény (BOE 89. sz., 1998. április 14., 12304. o., a továbbiakban: 7/1998. sz. törvény).

4 – Ley 26/1984, de 19 de julio, General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios [a fogyasztók és felhasználók védelméről szóló, 1984. július 19-i 26/1984. sz. általános törvény] (BOE 176. sz., 1984. július 24., 21686. o., a továbbiakban: 26/1984. sz. törvény).

5 – Ley 36/1988, de 5 de diciembre, de Arbitraje [a választottbíráskodásról szóló, 1988. december 5-i 36/1988. sz. törvény] (BOE 293. sz., 1988. december 7., 34605. o., a továbbiakban: 36/1988. sz. törvény).

kifogást a felek kérelmeinek beterjesztésével egy időben kell előterjeszteni.

(4) Amennyiben a választottbírák olyan kérdésekről döntöttek, amelyekre a választottbíráskodás nem volt kikötve, vagy nem tartoztak választottbíróvági útra.

[...]”.

(5) Amennyiben az ítélet a közrendbe ütközik.”

14. Ezenkívül meg kell még említeni a 45. §-t, amely szerint:

II – Az alapügy tényállása és a Bíróság előtti eljárás

„A választottbíróvági ítéletet csak az alábbi esetekben lehet hatályon kívül helyezni:

15. Az alapeljárás Elisa María Mostaza Claro és a Centro Móvil Milenium SL (a továbbiakban: Centro Móvil) között folyik.

(1) Amennyiben a választottbíróvági kikötés semmis.

16. 2002. május 2-án Elisa María Mostaza Claro minimális előfizetési időtartamra mobiltelefon-szolgáltatásról szóló szerződést (a továbbiakban: szerződés) kötött a Centro Móvillal. E szerződésben olyan választottbíróvági kikötés szerepelt, amely minden, a szerződéssel kapcsolatos vitát az Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad (a továbbiakban: AEADE) által kijelölt bíróság elé utalt.

(2) Amennyiben a választottbírák kijelölése és a választottbíróvági eljárás nem felelt meg a törvényben meghatározott eljárási szabályoknak és általános elveknek.

(3) Amennyiben a határozathozatalra a rendelkezésre álló határidőn túl került sor.

17. Mivel Elisa María Mostaza Claro nem tartotta be az előfizetés minimális időtartamára vonatkozó rendelkezést, a Centro

Móvil választottbíróági eljárást indított az AEADE-nál, amely tíznapos határidőt szabott Elisa María Mostaza Claro számára, hogy döntsön a választottbíróági eljárás elfogadásáról, és hogy benyújtsa észrevételeit, valamint az álláspontja alátámasztására szolgáló bizonyítékokat. Elisa María Mostaza Claro a megadott határidőn belül előadott néhány érvet saját védelmére, de nem hivatkozott a választottbíróági kikötés semmisségére.

18. Mivel a választottbíró úgy ítélte meg, hogy a védekezésül felhozottak nem alaposak, a 2003. szeptember 22-én kihirdetett ítéletében kártérítést állapított meg a Centro Móvil számára az elszenvedett kárért, és Elisa María Mostaza Clarót kötelezte a költségek viselésére.

19. Elisa María Mostaza Claro ezen ítélet ellen keresetet nyújtott be az Audiencia Provincialhoz. A felperes e bíróság előtt hivatkozott először a választottbíróági kikötés tisztességtelen jellegére, és kérte a fent említett ítélet hatályon kívül helyezését. A Centro Móvil ellenezte ezt a kereseti kérelmet, azt állítva, hogy a 36/1988. sz. törvény 23. §-a értelmében a választottbíróági eljárás során kellett volna hivatkozni a kikötés semmisségére, és hogy ezt a szóban forgó ítélet ellen irányuló fellebbezési eljárás során már nem lehet vizsgálni.

20. Az Audiencia Provincial a 26/1984. sz. törvény alapján (10. és 10a. §,

valamint az első kiegészítő rendelkezés) megállapította a szerződésben alkalmazott választottbíróági kikötés tisztességtelen jellegét. A fogyasztó a választottbíróági eljárás során nem nyújtott be egyedi kifogást, ezért kételemek merültek fel azzal kapcsolatban, hogy lehetséges-e a semmisség hivatalból történő vizsgálata.

21. Ebből kifolyólag az Audiencia Provincial az alábbi, előzetes döntéshozatalra irányuló kérdésekkel fordult a Bírósághoz.

„A [...] 93/13/EGK tanácsi irányelv szerinti fogyasztóvédelem értelmezhető-e akképpen, hogy valamely választottbíróági ítélet hatályon kívül helyezése iránti keresetet elbíráló bíróság köteles vizsgálni a választottbíróági kikötés semmisségét és hatályon kívül helyezni a választottbíróági ítéletet, amennyiben megállapítja, hogy a fenti szerződés a fogyasztóra nézve hátrányos tisztességtelen feltételt tartalmazott, ha a fogyasztó az említett semmisségre a hatályon kívül helyezés iránti keresetben, és nem a választottbíróági eljárás során hivatkozott?”

22. A Centro Móvil, a spanyol, a német, a magyar és a finn kormány, valamint az Európai Közösségek Bizottsága írásbeli észrevételeket nyújtott be az ily módon megindított eljárásban.

III – Jogi elemzés

A – Előzetes észrevétel: az alapügy tárgyát képező választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegéről

23. Mielőtt az írásbeli észrevételeket benyújtó felek az előterjesztett kérdésekre tértek volna, hosszan vizsgálták azt az előzetes kérdést, hogy az alapügy tárgyát képező választottbírósági kikötés valóban tisztességtelen jellegűnek tekinthető-e, azaz olyan „egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel[nek]”, amely „a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára” (lásd a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését).

24. A Centro Móvil álláspontja szerint az itt eldöntendő ügyben nem beszélhetünk a 93/13 irányelv által tiltott feltételről, mivel Elisa María Mostaza Claro a telefon-előfizetési szerződést kereső tevékenysége keretében kötötte meg, így ő nem tekinthető „fogyasztónak”. Ezen túlmenően a szóban forgó feltételt az alapügy felperesével egye-

dileg megtárgyalták, így az tehát nem tartozik az említett irányelv 3. cikkében említett feltételek közé.

25. A magyar kormány ezzel szemben azt állítja, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozat nem fogalmazta meg egyértelműen, hogy a vitatott kikötés megfelel-e a 93/13 irányelv által meghatározott követelményeknek. Mindenesetre – folytatja a magyar kormány – az említett irányelv nem kötelezi a tagállamokat, hogy tisztességtelennek ítéljék a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott összes olyan feltételt, amely a jogvitákra a törvény által elismert alternatív megoldási módokat ír elő.

26. A finn kormány és a Bizottság is más álláspontot képvisel. Véleményük szerint az alapeljárás tárgyát képező kikötés teljes egészében teljesíti az említett 3. cikkben meghatározott feltételeket. A finn kormány szerint a kikötés jelentős szerződésbeli egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára, aki általában nem rendelkezik a szükséges jogi ismeretekkel ahhoz, hogy a választottbírósági kikötés valamely szerződésben történő alkalmazásának következményeit felmérje. A finn kormány és a Bizottság egyébként azt is hozzáteszi, hogy ez a feltétel a 93/13 irányelv mellékletében, – különösen annak (1) bekezdése q) alpontjában – jelzésszerűen felsorolt azon feltételek között szerepel, amelyeknek „tárgya vagy hatása az, hogy kizárják vagy gátolják a fogyasztó jogainak érvényesítését peres eljárás kezdeményezése vonatkozásában”.

27. Ami engem illet, a kérdés lényegét érintően inkább a finn kormány és a Bizottság álláspontját osztom. Ettől eltekintve, a jelen esetben egy másik kérdést is szükséges feltenni.

28. Mint köztudott, a Bíróság, az EK 234. cikkben ráruházott, a közösségi jog értelmezésére vonatkozó hatáskörének gyakorlása során „értelmezheti a közösségi jogalkotó által használt általános kritériumokat a tisztességtelen feltétel fogalmának meghatározásakor”. „Az egyedi feltétel vonatkozásában azonban nem dönthet az általános kritériumok alkalmazásáról”, mivel ezen alkalmazás a 93/13 irányelv 4. cikke értelmében megköveteli „az adott tényállás” összes olyan körülményének a vizsgálatát, amelyek a szerződés megkötésekor fennálltak, és amelyeket közvetlenül kizárólag a nemzeti bíróság ismer⁶.

29. Az EK-Szerződésben előírt hatáskörmegosztás alapján a nemzeti bíróság feladata tehát annak „megállapítása, hogy az olyan szerződési feltétel [...] megfelel-e mindazon kritériumoknak, amelyek szerint valamely feltételt tisztességtelennek lehet minősíteni

a [93/13] irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében”⁷.

30. Nem juthatunk más következtetésre az Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben hozott ítélet⁸ alapján sem, amelyekben – mint ahogy arra a Bizottság rámutatott – a Bíróság ezt a vizsgálatot elvégezte. Ugyanis a Freiburger Kommunalbauten ügyben később hozott ítéletében⁹ a Bíróság egyértelművé tette, hogy a fenti eset kivételes eseti döntésnek minősül, amelyet nem lehet általánosítani.

31. A Bíróság állítása szerint ugyanis az Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben az alapeljárás tárgya egy olyan joghatósági kikötés volt, amellyel lehetővé vált „az eladó vagy szolgáltató számára, hogy a szakmai tevékenységével összefüggő valamennyi jogvitát a székhelye szerint illetékes bíróság elé vihesse”. Tehát egy olyan kikötésről van szó, „amely kizárólag az eladó vagy szolgáltató számára biztosít előnyt, anélkül hogy a fogyasztónak bármilyen ellentételezést nyújtana”, így a kikötés tisztességtelen jellege teljesen nyilvánvaló. A Bíróság – „a szerződés megkötésekor fennálló körülmények vizsgálata nélkül” – kizárólag ezen oknál fogva állapíthatta meg, hogy e kikötés tisztességtelen jellegű¹⁰.

6 – A C-237/02. sz., Freiburger Kommunalbauten ügyben 2004. április 1-jén hozott ítélet (EBHT 2004., I-3403. o.) 22. pontja. Lásd a C-342/97. sz., Lloyd Schuhfabrik Meyer ügyben 1999. június 22-én hozott ítélet (EBHT 1999., I-3819. o.) 11. pontját és a C-253/99. sz. Bacardi-ügyben 2001. szeptember 27-én hozott ítélet (EBHT 2001., I-6493. o.) 58. pontját is.

7 – A 6. lábjegyzetben hivatkozott Freiburger Kommunalbauten ügyben hozott ítélet 25. pontja.

8 – A C-240/98–C-244/98. sz., Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben 2000. június 27-én hozott ítélet (EBHT 2000., I-4941. o.) 25. pontja.

9 – Hivatkozás a 6. lábjegyzetben.

10 – A 6. lábjegyzetben hivatkozott Freiburger Kommunalbauten ügyben hozott ítélet 23. pontja.

32. Az esetek nagy többségében ez a nyilvánvaló jelleg hiányzik, így a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében rögzített feltetelek konkrét alkalmazása a nemzeti bíróság feladata.

33. A jelen esetben azonban a kérdést előterjesztő bíróság megállapította, hogy a szóban forgó választottbírói kikötés tisztességtelen jellegű. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban az Audencia Provincial ugyanis azt állította, hogy nem kétséges, hogy az Elisa María Mostaza [Claro] és Centro Móvil Milenium S.L. között létrejött akciós mobiltelefon-szolgáltatási szerződés semmis, mivel a 93/13 irányelvet átültető nemzeti jogszabályok értelmében tisztességtelen feltételt tartalmaz.

34. Tehát úgy gondolom, hogy ilyen körülmények között a Bíróság nem tehet mást, mint tudomásul veszi ezt az értékelést. Hozzáteszem, hogy annál is inkább, mivel a kérdést előterjesztő bíróság nem a kikötés jellegére, hanem csak a jogellenesség hivatából történő megállapításának lehetőségére vonatkozóan tett fel kérdést.

35. Közismert tény, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint, a nemzeti bíróság állapítja meg – a Szerződésben rögzített hatáskörmegosztás alapján –, hogy melyek az alapügybeli jogvita eldöntéséhez szükséges

kérdések, melyekről a Bíróság elvileg köteles határozatot hozni¹¹.

36. A Bíróság csak kivételesen, és csak akkor módosíthatja a kérdéseket, és/vagy vizsgálhat meg új kérdéseket, amennyiben ez a nemzeti bíróság által feltett kérdés hasznos megválaszolása érdekében szükséges¹². Az itt eldöntendő ügyben azonban nem következethetünk ilyen körülmények fennállására sem a felek nyilatkozataiból, sem az ügy irataiból.

37. Úgy tűnik tehát, hogy a jelen esetben tartanunk kell magunkat a jogvita tárgyát képező kikötést tisztességtelennek nyilvánító nemzeti bíró értékeléséhez. Ezen megfontolások alapján fogunk rátérni a feltett kérdés vizsgálatára.

B – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

38. Mint ahogy azt már láttuk, a nemzeti bíróság egyetlen kérdésével arra keresi a

11 – A 83/78. sz. Redmond-ügyben 1978. november 29-én hozott ítélet (EBHT 1978., 2347. o.); a C-231/89. sz. Gmurzynska-Bscher ügyben 1990. november 8-án hozott ítélet (EBHT 1990., I-4003. o.) 20. pontja; a C-186/90. sz., Durighello kontra INPS ügyben 1991. november 28-án hozott ítélet (EBHT 1991., I-5773. o.) és a C-83/91. sz. Meilicke-ügyben 1992. július 16-án hozott ítélet (EBHT 1992., I-4871. o.) 23. pontja.

12 – A C-1/02. sz. Borgmann-ügyben 2004. április 1-jén hozott ítélet (EBHT 2004., I-3219. o.) 19. pontja. Lásd még többek között a 35/85. sz. Tissier-ügyben 1986. március 20-án hozott ítélet (EBHT 1986., 1207. o.) 9. pontját és a C-42/96. sz. Immobiliare SIF ügyben 1997. december 11-én hozott ítélet (EBHT 1999., I-7089. o.) 28. pontját.

választ, hogy a 93/13 irányelv szerinti fogyasztóvédelmi rendszer értelmezhető-e akképpen, hogy a választottbírói ítélet ellen benyújtott keresetet elbíráló nemzeti bíróságok hivatkozhatnak a tisztességtelennek ítélt választottbírói kikötés semmisségére, és ebből kifolyólag hatályon kívül is helyezhetik az említett ítéletet, akkor is, ha a fogyasztó erre a kifogásra nem a választottbírói eljárás során, hanem csak a jogorvoslati eljárást megindító iratban hivatkozott először.

39. Ezzel kapcsolatban a spanyol, magyar és finn kormányhoz, valamint a Bizottsághoz hasonlóan úgy vélem, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata alapján igenlő válasz adható erre a kérdésre.

40. A Bíróság ugyanis elismerte, hogy a nemzeti bíróságoknak lehetőségük van a szerződésekben alkalmazott azon tisztességtelen feltételek jogellenességének hivatalból történő vizsgálatára, amelyek végrehajtását az eladó vagy szolgáltató kéri.

41. Az Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben hozott ítéletben¹³ a Bíróság ugyanis rámutatott arra, hogy a 93/13 irányelv 7. cikkének (2) bekezdése megteremtette annak lehetőségét, hogy bejegyzett fogyasztóvédelmi szervezetek eljárást kezdeményezzenek bíróság előtt annak megítélésére, hogy az általános használatra kidolgozott szerződési feltételek tisztességtelenek-e, és hogy adott esetben kérhessék az

ilyen feltételek alkalmazásának betiltását, még akkor is, ha az adott szerződésekben ezeket a feltételeket még nem alkalmazták. Ennek az az oka, folytatja a Bíróság, hogy ezen rendelkezés egy olyan védelmi rendszer részét képezi, amely „azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig információs szintje tekintetében”, és hogy ezt a helyzetet „csak a szerződő feleken kívüli, pozitív beavatkozás egyenlítheti ki”¹⁴.

42. A Bíróság álláspontja szerint egy olyan rendszerben, amely ezt a fajta beavatkozást megengedi, „nehezen képzelhető el, hogy egy tisztességtelen feltételt alkalmazó szerződéssel kapcsolatos jogvitában eljáró bíróság ne mellőzhesse e feltétel alkalmazását kizárólag azon oknál fogva, hogy a fogyasztó nem hivatkozott annak tisztességtelen jellegére”¹⁵. A feltétel jogellenességének hivatalból történő megállapítására, és az alkalmazás esetleges mellőzésére irányuló pozitív nemzeti bírói beavatkozás megengedése tehát összhangban áll a rendszerrel.

43. A Cofidis-ügyben hozott ítéletében egyébként a Bíróság megemlítette, hogy a nemzeti bíróságok számára el kell ismerni azt a lehetőséget, hogy valamely tisztességtelen

13 – A 8. lábjegyzetben hivatkozott ítélet.

14 – Ugyanitt, a 25. és 27. pont.

15 – Ugyanitt, a 28. pont.

feltétel jogellenességére hivatkozhatnak még akkor is, ha a fogyasztó a nemzeti jogban meghatározott határidőn belül nem terjesztett elő kifogást¹⁶.

44. E tekintetben a Bíróság rámutatott, hogy a fogyasztók számára a 93/13 irányelv által biztosítani kívánt védelem „hatékony védelmet” jelent, amely arra irányul, hogy az eladók vagy a szolgáltatók ne alkalmazhassanak tisztességtelen feltételeket a fogyasztókkal megkötött szerződésekben (7. cikk), illetve hogy ezekben a szerződésekben esetlegesen alkalmazott tisztességtelen feltételek ne jelenthessenek kötelezettséget a fogyasztók számára (6. cikk)¹⁷.

45. A Bíróság álláspontja szerint az eladók vagy szolgáltatók által indított eljárásokban ezt a célkitűzést veszélybe sodorhatja az a „nem elhanyagolható kockázat”, amely abból ered, hogy a fogyasztó vagy nem ismeri jogait, vagy a jogérvényesítéstől visszatartják őt egy esetleges bírósági eljárás költségei. E veszély elhárítása érdekében szükséges tehát, hogy az említett lehetőség legalább az eladók vagy szolgáltatók által benyújtott keresetek tekintetében kiterjedjen „azokra az esetekre”, amikor a fogyasztó tartózkodik attól, hogy a szerződésben alkalmazott feltétel tisztességtelen jellegére hivatkozzék a nemzeti szabályozásban rögzített „jogvesztő határidő lejárta előtt”¹⁸.

46. A Centro Móvil és a német kormány mindazonáltal arra hivatkozik, hogy a fenti érveket az itt eldöntendő ügyre nem lehet átültetni. Ugyanis jelen esetben kizárt a fogyasztóvédelem veszélyeztetése, mivel Elisa María Mostaza Claro a választottbírósági kikötés értelmében visszautasíthatta volna a választottbíráskodást, és hivatkozhatott volna a választottbíróság előtt, a 36/1998. sz. törvény 23. §-a értelmében ezen kikötés semmisségére a védekezésül felhozott jogalapokban.

47. De azért megjegyzem, hogy az itt eldöntendő ügyben, pontosan úgy, mint a fent hivatkozott Cofidis-ügyben, megvan az a „nem elhanyagolható kockázat” (ami be is bizonyosodott), hogy az eladók vagy szolgáltatók által indított választottbírósági eljárásokban a fogyasztók ezekkel a lehetőségekkel valójában nem tudnak élni, vagy azért, mert nem ismerik jogaikat, vagy azért, mert a választottbírósági megállapodás elutasítását vagy semmisségének megállapítását követően elriasztják őket a rendes bírósági eljárás magas költségei.

48. Ráadásul a jogérvényesítés lehetetlenné vagy rendkívül nehezzé válik azáltal, hogy nagyon rövid határidő áll a fogyasztó rendelkezésére annak eldöntésére, hogy kíván-e élni ezekkel a lehetőségekkel, vagy inkább lemond róluk a jogvita gyorsabb és kevésbé költséges megoldása reményében. Mint ahogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban hivatkozott ténybeli körülmények is alátámasztják, a Centro Móvil által alkalmazott választottbírósági kikötésnek az volt a hatása, hogy a szerződéssel

16 – A C-473/00. sz. Cofidis-ügyben 2002. november 21-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-10875. o.).

17 – Ugyanitt, 32. és 33. pont.

18 – Ugyanitt, 33–36. pont.

kapcsolatos jogvitákat választottbíróság (az AEDE) elé utalta, amely 10 napos határidőt szabott Elisa María Mostaza Claro számára hogy döntsön a választottbírósági eljárás elfogadásáról, és hogy benyújtsa észrevételeit, valamint az álláspontja alátámasztására szolgáló bizonyítékokat.

49. A Centro Móvil és a német kormány állításával ellentétben a fogyasztó védelemhez való joga az eljárás folyamán nagyon korlátozott volt.

50. Az Océano Grupo Editorial, valamint a Cofidis-ügyre vonatkozó ítélkezési gyakorlatnak az itt eldöntendő ügyre történő kiterjesztésére vonatkozóan a Centro Móvil és a német kormány más érdemi kifogást adott elő. Álláspontjuk szerint ugyanis, ha elismernénk a keresetet elbíráló bíróság lehetőségét arra, hogy a választottbírósági kikötés jogellenességét vizsgálhassa, még kellő időben előterjesztett kifogás hiányában is, akkor ez súlyosan veszélyeztetné a választottbírósági ítéletek hatékony érvényesülését és biztonságát. A spanyol szabályozás éppen ezt a követelményt kívánja tiszteletben tartani, amikor a választottbírósági kikötéssel kapcsolatos kifogásokra eljárási korlátokat állapít meg, illetve amikor kimondja, hogy az ítéleteket csak a kimerítő jelleggel felsorolt esetekben lehet hatályon kívül helyezni (a 36/1988. sz. törvény 45. és 23. §-a).

51. Nem fér kétség ahhoz, hogy „a választottbírósági eljárás hatékonysága” olyan követelmény, amely igazolja „a választottbírósági határozatok felülvizsgálatának korlátozottságát”¹⁹. A Centro Móvil és a német kormány helyesen emlékeztetett arra, hogy ez a követelmény számos olyan eljárási jogrendben és nemzetközi okmányban²⁰ jelenik meg, amelyek egy sor olyan esetet határoznak meg, amikor „az ítélet hatályon kívül helyezése [nem] érhető el, vagy elismerése nem tagadható meg”²¹.

52. Álláspontunk szerint azonban ezen követelmény teljesülését jelen esetben semmivel sem veszélyezteti. Ugyanis a legtöbb vonatkozó nemzeti szabályozáshoz és nemzetközi okmányhoz hasonlóan²², a spanyol szabályozásban is – bármelyik fél ilyen irányú kifogásától függetlenül – semmisségi okként szerepel az az eset, amikor a választottbírósági ítélet közrendbe ütközik (lásd a 36/1998. sz. törvény 45. §-ának (5) bekezdését).

53. Ráadásul az Eco Swiss ügyen hozott ítéletben maga a Bíróság állapította meg, hogy „amennyiben valamely nemzeti bíró-

19 – A C-126/97. sz., Eco Swiss ügyben 1999. június 1-jén hozott ítélet (EBHT 1997., I-3055. o.) 35. pontja.

20 – Lásd a külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény 5. cikkét, valamint az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottságának a nemzetközi kereskedelmi ügyekben folytatott választottbíráskodásról szóló, 1985. június 21-i mintatörvényének 34. cikkét.

21 – A 19. lábjegyzetben hivatkozott Eco Swiss ügyben hozott ítélet 35. pontja.

22 – Lásd a fent említett New York-i Egyezmény 5. cikke (2) bekezdésének b) pontját, valamint a fent hivatkozott, a nemzetközi kereskedelmi ügyekben folytatott választottbíráskodásról szóló mintatörvény 34. cikke (2) bekezdésének b) pontját.

ságnak a belső eljárási szabályai szerint helyt kell adnia valamely választottbíróági ítélet hatályon kívül helyezése iránti, a közrendre vonatkozó nemzeti szabályok megszegésére alapított kérelemnek, akkor a nemzeti bíróságnak az ilyen jellegű közösségi jogszabályok megszegésén” alapuló kérelemnek is helyt kell adnia²³.

54. A Bíróság álláspontja szerint ebben az esetben ilyen jellegű szabályozást az EK 81. cikk tartalmaz, amelyet a Bíróság jelen ügyben „közrendre vonatkozó szabálynak” minősített, mivel olyan „alapvető intézkedést jelent, amely elengedhetetlen a Közösségre bízott feladatok megvalósításához és különösen a belső piac működéséhez”²⁴.

55. Tekintettel a fentiekre, valamint a fogyasztóvédelemnek a közösségi jogrendben betöltött jelenős szerepére, a Bizottság úgy véli, hogy a 93/13 irányelv rendelkezései is minősíthetők közrendre vonatkozó szabályoknak. Álláspontja szerint ugyanis a jelen esetben a fogyasztók hatékonyabb belső piaci védelmének biztosítására irányuló harmonizációs rendelkezésekkel állunk szemben. Olyan jelentős intézkedésekről van tehát szó, amelyek elősegíthetik az EK 3. cikk t) alpontjában a Közösség alapvető céljai között említett „hozzájárulás a fogyasztóvédelem erősítéséhez” feladat teljesítését. A

nemzeti bíróságok kötelesek biztosítani ezen rendelkezések betartását az ítéletek ellen indított jogorvoslati eljárás során, még akkor is, ha – mint a jelen esetben – megsértésükre a választottbíróági eljárásban nem hivatkoztak.

56. Elvileg nem zárhatjuk ki az ilyen megközelítés jogszerűségét. Tartok tőle azonban, hogy ez olyan ellenvetést válthat ki, mely szerint kockázatos ilyen tágan értelmezni a „közrendre vonatkozó szabály” fogalmát, azt a fogalmat, amely valamely jogrendben az elsődleges és feltétlen jelentőségűnek ítélt szabályokat jelenti.

57. Mindenesetre úgy tűnik, hogy nemcsak a Bizottság érvelése alapján fogadható el, hogy a jogorvoslati eljárás során az ítélet semmissége hivatalból vizsgálható. Ugyanis a közösségi ítélkezési gyakorlat általános útmutatása és a fent hivatkozott eseti döntések értelmében úgy gondolom, hogy ezen lehetőséget a jelen esetben azért kell elismerni, mert a közrendre vonatkozó alapvető elv és különösen a védelemhez való jog tiszteletben tartásának biztosításáról van szó.

58. Ugyanis, mint ahogy azt az előbbieken már láttuk (lásd jelen indítvány 48. és azt követő pontjait), elsősorban éppen ezt a jogot

23 – A 19. lábjegyzetben hivatkozott Eco Swiss ügyben hozott ítélet 37. pontja.

24 – Ugyanitt, 36. pont.

sértette meg súlyosan az alapeljárás tárgyát képező kikötés.

59. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából következik, hogy a védelemhez való jogot minden olyan eljárásban – így a választottbírósi eljárásokban is – tiszteletben kell tartani, „amely valamely személlyel szemben indult, és e személyre nézve hátrányos intézkedéshez vezethet”²⁵. A védelemhez való jog tiszteletben tartása ugyanis „a közösségi jog olyan alapvető elvei közé tartozik”, amely „a tagállamok közös alkotmányos hagyományából eredő alapvető jogok részét képezi”²⁶.

60. Ezen oknál fogva kijelenthetjük, hogy egy olyan elvvel állunk szemben, amely a közösségi közrendnek a Bíróság által kialakított fogalmába tartozik.

61. Ezt erősíti meg egyébként a Krombach-ügyben hozott ítélet, amelyben a Bíróságot a

polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló Egyezmény 27. cikke 1. pontjának értelmezésére kérték²⁷. E rendelkezés alapján valamely szerződő állam bírósága (a megkeresett állam) megtagadhatja a más szerződő államban (származási állam) hozott határozat elismerését, amennyiben az ilyen elismerés „ellentétes a közrenddel”. A Bíróság abból kiindulva, hogy a védelemhez való jog tiszteletben tartása kiemelkedő szerepet tölt be a közösségi jogrendben, elfogadta az Egyezményben szereplő „közrendi záradék” alkalmazását, mivel ebben az esetben a származási állam jogszabályaiban foglalt biztosítékok „az alperes számára nem nyújtottak elégséges védelmet a védelemhez való jogának nyilvánvaló megsértése ellen”²⁸.

62. Tekintettel a fentiekben kifejtett érvekre, úgy véljük, hogy a 93/13 irányelvben megfogalmazott fogyasztóvédelmi rendszer akképpen értelmezhető, hogy a jelen ügyszor hasonló esetben a választottbírósi ítélet ellen benyújtott kereset elbíráló nemzeti bíróság vizsgálhatja valamely választottbírósi kikötés tisztességtelen jellegét, és ezen ítéletet közrendbe ütközés miatt hatályon kívül helyezheti, még abban az esetben is, ha a fogyasztó nem a választottbírósi eljárás során, hanem csak a jogorvoslati eljárást megindító keresetlevélben hivatkozott először erre a hibára.

25 – A C-135/92. sz., Fiskano kontra Bizottság ügyben 1994. június 29-én hozott ítélet (EBHT 1994., I-2885. o.) 39. pontja, valamint a C-32/95. P. sz., Bizottság kontra Lisrestal és társai ügyben 1996. október 24-én hozott ítélet (EBHT 1996., I-5373. o.) 21. pontja.

26 – C-7/98. sz. Krombach ügyben 2000. március 28-án hozott ítélet (EBHT 2000., I-1935. o.) 38. pontja.

27 – A Dán Királyság, Írország, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága csatlakozásáról szóló, 1978. október 9-i egyezmény (HL L 304., 1. o., és – módosított szöveg – 77. o.), továbbá a Görög Köztársaság csatlakozásáról szóló, 1982. október 25-i egyezmény (HL L 388., 1. o.) módosított a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló 1968. évi Brüsszeli Egyezmény (HL 1972. L 299., 32. o.).

28 – A 2. lábjegyzetben hivatkozott Krombach-ügyben hozott ítélet 44. pontja.

IV – Véggövetkeztetések

63. Tekintettel a fenti megállapításokra, azt indítványozom a Bíróságnak, hogy az Audiencia Provincial de Madrid által feltett kérdésre a következőképpen válaszoljon:

„A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv alapján, a jelen ügghöz hasonló esetben, a választottbírósági ítélet ellen benyújtott keresetet elbíráló nemzeti bíróság vizsgálhatja valamely választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegét, és ezen ítéletet közrendbe ütközés miatt hatályon kívül helyezheti, még abban az esetben is, ha a fogyasztó nem a választottbírósági eljárás során, hanem csak a jogorvoslati eljárást megindító keresetlevélben hivatkozott először erre a hibára.”